

УДК 372.8:7.01

К 72

Мирослава КОСТЮК,*викладач Закарпатської академії мистецтв,
м. Ужгород, Україна***ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
МИСТЕЦЬКОГО НАПРЯМКУ**

Костюк М. Ефективні методи навчання у процесі викладання іноземних мов професійного спрямування у вищих навчальних закладах мистецького напрямку. У статті проаналізовано методи навчання іноземної мови, які, на думку автора, дають найкращий ефект у формуванні навичок мовлення. Вказано на творчий підхід викладача у виборі найефективніших методів та технологій навчання відповідно до потреб студентів. Виділено роль вказаних методів у навчальному процесі.

Ключові слова: ефективні методи, комунікативний підхід, переказ інформації, усне мовлення, виставкові проекти, інтернет-ресурси.

Костюк М. П. Эффективные методы обучения в процессе преподавания иностранных языков профессионального направления в высших учебных заведениях художественного направления. В статье проанализированы методы обучения иностранного языка, которые, по мнению автора, дают лучший эффект в формировании навыков речи. Указано на творческий подход преподавателя в выборе эффективных методов и технологий обучения в соответствии с потребностями студентов. Выделено роль указанных методов в учебном процессе.

Ключевые слова: методы, коммуникативный подход, пересказ информации, устная речь, выставочные проекты, интернет-ресурсы.

Kostiuk M. Effective methods in the process of teaching foreign languages at higher artistic educational establishments. In recent years, there has been an increasing number of publications about the forming the art communication. All of them are proving the fact of importance of this phenomenon. The objectives of this study are to study the features of forming the real educative artistic environment by means of language. Results of an experimental work have been applied to the research. The idea of selection priority in organization of modern classes through integration of traditional and introduction of new forms and methods of education. The present results are significant in designing of such educational situations during audience studies, in which students actively practise in making monologues, dialogues and discussion. Dominant principles of studies are interactive and communicative that can be recommended for teaching students of a brief program and a small number of classroom hours.

Key words: artistic education, educative process, effective methods of studying foreign language, communicative approach, retelling the information, oral speech, topic work art discussion, project exhibitions, online resources.

Постановка проблеми. Вища школа є завершальним етапом у процесі оволодіння іншомовним мовленням, плацдармом для проведення, у нашому випадку, мистецьких професійно-орієнтованих ситуацій. Оволодіти мовою – значить оволодіти навичками говоріння. Під навичками говоріння маються на увазі навички озвучування висловлювань, навички оперування лексичними одиницями та навички граматичного оформлення речень. Рівень досягнутих вмінь і навичок з іноземної мови має бути підвищено. Важливо зробити студента головною дійовою особою на занятті, щоб він наполегливо оволодівав іноземною мовою спільно зі своїми товаришами. Усне мовлення, набуває якісно нового розвитку стосовно змістовності, більшої природності, вмотивованості та інформативності. Основною метою є використання активних форм і методів навчання, методів активізації пізнавальної діяльності. В умовах сучасного суспільства та зважаючи на особливості молоді, ми звернулися до найбільш ефективних методів навчальної діяльності, саме, дискусії, переказ текстів, усні повідомлення із заданих тем, метод проектів, використання мультимедійних технологій, навчально-дидактичних ігор та Інтернету.

Англійська мова є не просто навчальний предмет, але і інструмент навчання самої мови. Для досягнення високого рівня іноземної мови викладачу важливо знати новітні методи викладання, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб підібрати той чи інший метод відповідно до рівня знань, потреб та інтересів студентів. Раціональне та вмотивоване використання методів навчання вимагає креативного підходу з боку викладача, адже педагогіка є наукою та мистецтвом одночасно, тому і підхід до методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога [4:159-160].

У ході роботи ми поставили **завдання**: розглянути ефективні методи навчання іноземних мов професійного спрямування і описати прийоми їх застосування. Досліджувана проблема – це формування комунікативних навичок спілкування в студентів змішаних груп та використання ефективних методів у процесі навчання англійської мови.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Розробкою комунікативного методу в тій чи іншій мірі займалось багато наукових колективів та методистів у різних країнах. Найбільш вагомий внесок в обґрунтування методу зробили найпошлюбніші його прихильники і, насамперед, Г. Уїдоусан, У. Литлвуд (Англія), Г. Е. Піфо (Німеччина), Ю. І. Пассов (Росія). Комунікативний підхід орієнтований на організацію процесу навчання, адекватного процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування (в інтерпретації Ю. І. Пассова) [8]. Саме сьогоднішній стан життя в Україні ставить перед викладачем великі завдання: давати підростаючому поколінню знання, виробляти вміння і навички застосовувати їх на практиці, формувати світогляд. Коли суспільно-політичні, інституційні, спеціально-наукові, навчально-теоретичні фактори починають співпрацювати,

це є ознакою виникнення нової концепції викладання іноземної мови [10:78]. Такий стан справ характеризував, наприклад, Німеччину ще в 1970 рр., коли домінували прагматичні цілі навчання, тобто живу іноземну мову вивчали для використання в повсякденних ситуаціях.

Однак серед найновіших методів навчання іноземних мов, що виникли переважно в англословних країнах – США та Великобританії – в останні десятиріччя ХХст. – початку ХХІст., все більшого поширення набувають методи, які об'єднують у собі комунікативні та пізнавальні (академічні) цілі. Тому викладач повинен володіти методичним інструментарієм формування комунікативних навичок, щоб удосконалювати методи та прийоми навчання, йти у ногу з часом.

Виклад основного матеріалу. Для розкриття тематики нашої статті важливо акцентувати увагу на сучасному значенні комунікативного підходу. Викладач англійської мови починає навчання спілкування іноземною мовою з перших занять. Цей етап можна вважати своєрідним плацдармом для розвитку ситуацій вищого рівня. Спілкування як сильніших, так і слабших – це «перехідний рівень комунікації», зумовлений психологічними й інтелектуальними особливостями [10:141]. Для правильної організації навчального процесу необхідно враховувати фактичну взаємозалежність діалогічної та монологічної форм, з яких складається говоріння як вид мовленнєвої діяльності. До прийомів, які допомагають залучити всіх навчаючих до мовленнєвої діяльності належать: навчальні ситуації; ігри ролей; бесіди на теми, пов'язані з студентським життям, безпосереднім професійним оточенням та використання нових технологій.

Однак, застосування нових технологій повинно бути системним. Вони пов'язані між собою тим, що їх форми і зміст дозволяють формувати окремі комунікативні та інтелектуальні вміння, які в сукупності складають практичні уміння критичного та новаторського мислення. Новаторство в освіті – це не тільки комп'ютер, інтернет, мультимедіа. Новаторство – це технології та системність, розуміння свого власного стилю навчання. Актуальним завданням сучасного заняття є створення умов для формування критичного мислення, психології досягнень і навичок саморозвитку. Саме на занятті відображаються всі плюси й мінуси наукової концепції, яку використовує викладач. Але що об'єднує усі хороші заняття, так це грамотна методична концепція. Грамотні завжди чітко розуміють, з якою метою вони пропонують те чи інше завдання, які навчальні задачі вони хочуть розв'язати.

Проект Ради Європи «Сучасні мови» передбачає підвищення ефективності навчання іноземних мов, зокрема, за рахунок передових методів і технологій. Особливий інтерес викликають наступні методи:

- дискусійний (М. В. Кларін, Г. А. Китайгородська);
- метод ролевих і дидактичних ігор (Г. А. Китайгородська, М. А. Аріян);
- метод проектів (Є. С. Полат, М. Ю. Бухаркіна);

- використання мультимедійних (комп'ютерних) технологій.

Розглянемо особливості зазначених вище методів.

Ефективним методом розвитку навичок монологічного мовлення, тобто навичок зв'язного мовлення, є дискусійний, який поєднує такі прийоми як переказ *тексту*, *ведення бесіди на задану тему та дискусія*.

Процес розвитку усного мовлення також активізується при використанні такого дискусійного методу роботи як переказ тексту. Студенти можуть коротко розповідати оповідання, історії, які вони почули від когось заздалегідь чи прочитали в мистецьких рубриках ЗМІ, або ж вони можуть створювати свої власні історії, щоб розповісти своїм одногрупникам. Розповідь історій сприяє запам'ятовуванню та творчому мисленню. Це також допомагає їм висловлювати свої думки в форматі початок, розвиток і закінчення, в тому числі символи та налаштування історія повинна мати. Студенти також можуть вивчати поговірки або жарти, щоб мати змогу використовувати їх у реальних ситуаціях практики та життя.

Переказ тексту – не механічна вправа, тому студенти повинні навчатись йому свідомо. По-перше, при правильній роботі над переказом проявляються індивідуальні особливості студентів: фантазія, самостійність, творчість, в результаті чого переказ одного тексту відрізняється у різних студентів. По-друге, з огляду на те, що переказ – складний вид вправ, цьому треба навчатись під керівництвом інструктора, викладача. По-третє, переказ – вправа, яка вимагає від студентів певних знань і умінь, тому навчати їх висловлюватись самостійно треба задовго до читання серйозних текстів. Перед тим, як переказувати текст, треба довго готуватись – виконувати вправи, які допомагають перейти від механічного заучування до самостійного висловлювання. Найкраще переказувати мистецькі твори, які є засобом своєрідного пізнання, осмислення дійсності, вираження ставлення митця до неї, результатом духовних пошуків автора, прикраси побуту, джерелом насолоди. Адже від повноцінного сприйняття твору мистецтва залежить рівень його розуміння глядачем чи слухачем (рецепієнтом), сила та характер впливу на духовний світ особи.

Наступний вид дискусійного методу навчання – *ведення бесіди на задану усну тему*, допомагає підвищити мовну активність. Організація роботи над усною темою включає три етапи: підготовчий або репродуктивний; репродуктивно-продуктивний і продуктивний. Метою підготовчого етапу є введення в усну тему шляхом повторення необхідного лексико-граматичного матеріалу, який подається у вигляді друкованого або аудитивного тексту. Робота на першому етапі проводиться зазвичай в такій послідовності: орієнтовне зауваження, зняття складностей (мовних і змістових), аудіювання з певним завданням і перевірка розуміння. В орієнтовному зауваженні повідомляється про вид навчальної діяльності і завдання для студентів: «I'd like you to listen to a story about one canvas. Listen to the

speaker and give the title of the story». В даному випадку завдання спрямовані на розвиток смислової здогадки і є проблемним. Після того, як студенти прослухали завдання і текст, слід перевірити правильність розуміння загального змісту тексту. Для контролю розуміння деталей тексту можна запропонувати такі вправи:

- Дайте відповіді на проблемні питання.
- Відновіть ситуацію з тексту, використовуючи речення.
- Підтвердіть або спростуйте твердження за текстом.

Якраз при перевірці окремих деталей змісту тексту забезпечується повторювання тематичної лексики і визначається необхідний індивідуальний словник. Використовуючи аудіювання як засіб для розвитку усного мовлення, можна запропонувати студентам після другого прослуховування тексту переказати його зміст. Метою другого, репродуктивно-продуктивного етапу роботи над усною темою є тренування студентів «у контексті» на основі дій та вчинків. Цьому сприяють короткі тексти. Наприклад, можна використати тексти з підручника, або підготувати роздатковий матеріал Інтернету. Опорні тексти в даному випадку не є матеріалом для переказу, вони є підтвердженням тих чи інших елементів «контексту». На репродуктивно-продуктивному етапі найбільш ефективними є такі вправи: I'd like you to listen (read) to a story about ... and describe the ... painting. I'd like to tell you an episode from my friend's life and you are to describe it's composition. I am going to describe a famous artist. Listen to me carefully. Try to name him. Show why you are right. Продуктивний етап роботи над усним мовленням за темою орієнтує студентів на відносно вільне мовлення, самостійно висловлюючися на задану тему. Він доволіно обирає форму викладу теми відповідно до своєї мовної компетенції. Викладач може допомогти лише у виборі змісту. На даному етапі бажано, щоб студент висловив свою думку про учасників розповіді, виставки, порівняв описи, характери, композиції, дав характеристику технікам, діям, судженням, манерам і т. п. Наприклад: I'd like you to say why the young people want to be like ... I want you to describe your best friend and say why he is the professional designer. Persuade us to read adv about ... I'd like you to describe the painters of the presented exhibition and say who you want to be like. Why?

I want you to say what professional skills you'd like to have and why.

Певні якісні характеристики усного мовлення, чітка організація роботи над усною розмовною темою допоможуть, здається, інтенсифікувати процес удосконалення навичок та вмій у мовленні на занятті англійської мови.

Під час навчання іноземній мові, викладач має вирішити ряд проблем: низьке мовне спілкування; відсутність умінь організувати мовне спілкування з боку викладача; недостатнє володіння лексичним і граматичним матеріалом, низький рівень сформованості навичок монологічного і діалогічного мов-

лення у студентів; недостатній прояв творчих здібностей як результат невисокої пізнавальної активності; формалізація процесу навчання, тобто викладач – носій знань, а студент – одержувач «готових» знань; недостатня мотивація пізнавальної діяльності; невисокий рівень психологічних знань і умінь для створення на занятті психологічного комфорту.

Основною проблемою навчання мови в умовах змішаних груп є організація колективного способу навчання, який являється ключовим завданням модернізації навчального процесу. Досягнення цілей будуватиметься, на нашу думку, на основі реалізації колективного способу навчання (робота у пар змінного складу). Але при цьому головною перевагою завдань з диференційованою спрямованістю є повна зайнятість всіх, яка поступово переходить від рівня до рівня. На кожному занятті ця закономірність реалізується сповна і дає можливість підготовки багаторівневих завдань, якщо студент підкоряється вимогам предмету та належно їх виконує. Цю закономірність професійного навчання ми й реалізуємо у навчанні іноземної мови тоді, коли мотивом та активізацією навчальної діяльності є любов до обраного фаху.

Важливий метод активізації сформованих комунікативних навичок є *дискусія*, що дає можливість: активізувати пізнавальну діяльність; сформувати певну культуру мови, вміння вислухати співрозмовника до кінця, не перебиваючи; ставлячи запитання, заперечуючи або, навпаки, погоджуючись; формувати свідоме ставлення до розгляду проблеми, активність в обговоренні мистецьких творів на прикладі проблеми, яка назріла, націленість на з'ясування причин її виникнення, а також на її вирішення. Прийоми введення в дискусію можуть бути наступні: опис конкретного проблемного випадку з життя; використання останніх новин; рольова гра; демонстрація відеокліпу; драматизація (моделювання проблемної ситуації); звукозапис; усні журнали, запитання типу (Що? Як? Чому? Де? Коли? Що вам відомо про...?). Найефективнішими видами дискусії являються: висловлювання за/проти, висловлювання власної думки, індивідуальна або колективна презентація теми, дискусія типу Open Forum. Щоб досягти успіху у проведенні дискусії та подолати студентське небажання прийняти участь у ній варто дотримуватися наступних етапів організації дискусії: виділення макропроблеми, поділ на мікропроблеми, поділ студентів на групи, пояснення стратегії проведення дискусії; пояснення правил ведення дискусії. Рекомендації щодо збору матеріалу; лексичні вправи (знайомство з новою лексику); попереднє обговорення однієї із мікропроблем у всіх групах; колективне обговорення; звернення до текстового матеріалу, відео-аудіо записів, матеріалів інтернету, кращих студентських матеріалів із метою одержання базової інформації з даної проблеми.

Ще одним із важливих методів активізації комунікативної діяльності є вже відомий *метод проектів*. Метод проектів – це така організація само-

стійної діяльності у межах обраної теми, що проводиться у два етапи: етап підготовки та етап висвітлення кінцевого результату цієї діяльності. Сутність проектною методики полягає в тому, що цілі занять і способи її досягнення повинні визначатися власне студентом на основі його інтересів, індивідуальних особливостей, потреб, мотивів, здібностей. Внаслідок цього, особисто-орієнтоване навчання, що лежить в основі проектною методики, передбачає схему партнерства між викладачем та студентом. Метод проектів також дає можливість використання альтернативного оцінювання, що сприяє підвищенню академічних досягнень студента та його результативності навчання. Для проектною роботи можливо запропонувати кожному студенту обрати свою тему проекту в рамках основної теми, наприклад, пов'язану з улюбленим митцем. За тривалістю це може бути короткочасний проект (розрахований на 2 тижні) або довготривалий (на 2 місяці чи семестри). Деякі студенти консультуються з викладачем, деякі тримають обраний проект в таємниці, що не завжди оцінюється позитивно через помилковість у правописі та недотриманні вимог до електронних проектів. Метод проектів є ефективним методом навчання, адже він змушує працювати самостійно, шукати, аналізувати, оформляти роботи. Працюючи над проектом студенти прагнуть якісно донести інформацію до одногрупників та викладачів, працюють над оформленням, готують словник до своєї теми, ключові слова, перевірені запитання або резюме. Підготовлені проекти визначаються такими особливостями: практичністю, теоретичною вагомістю та самостійністю (що демонструє індивідуальну, парну чи групову діяльність на заняттях та в позааудиторний час).

Останній в переліку комп'ютерний метод, що допомагає значно урізноманітнити процес навчання, підвищує мотивацію та активізує пізнавальну діяльність – це *метод використання Інтернету* (3G діяльності). За допомогою Інтернету студенти мають змогу виконувати такі види навчальної діяльності: вивчати лексичний матеріал, тренуватися у правописі, удосконалити розуміння аудіотексту, розвивати техніку читання і тренувати вимову, продовжувати вивчати або удосконалювати граматику, навчатися писемного та усного мовлення, виконувати навчальні проекти тощо. Мультимедійна дидактична гра – це практична групово-вправа з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну обстановку, захоплюються елементом змагання у команді, веселіше виконують навіть складне завдання. За допомогою навчально-ігрових програм можна перевірити домашнє завдання, полегшити розуміння навчального матеріалу, закріпити його, перевірити знання перед контролем. Інтернетні ресурси природньо вписуються в життя. Передовий педагогічний досвід засвідчує, що кожне заняття з використанням Інтернет-сайтів викликає емоційний підйом; навіть студенти, що відстають від інших, з радістю

спілкуються з комп'ютером, а поганий результат тестування чи спілкування on-line, внаслідок прогалин у знаннях, спонукає звернутися по допомогу до викладача, інструктора або самостійно здобути ці знання.

Варто зазначити, що ці методи в сукупності покликані вирішувати основне завдання сучасної мистецької освіти: навчити майбутніх митців запам'ятовувати, творити, мислити і спілкуватися.

Висновки і перспективи. У нашому дослідженні ми розглянули питання використання ефективних методів у процесі навчання англійській мові та формуванні комунікативних навичок в студентів змішаних груп, описали їх особливості та показали спрямування описаних методів на формування соціокультурної грамотності. Наголосили на професійній особливості фахового навчання, що відзначається диференційованою спрямованістю та повною зайнятістю всіх навчаючих, що поступово переходить від елементарного рівня до рівня професійної здатності. Застосування вказаних методів дає можливість не тільки підняти інтерес до предмету, але і розвивати творчу самостійність студентів, «знімати» комплекси та мовні бар'єри у спілкуванні, оживляти думку, навчати роботі з різними джерелами знань. Результат дослідження та практика роботи доводять, що ефективність навчального процесу багато в чому залежить від уміння саме викладача правильно організувати і грамотно вибрати той чи інший метод навчання.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

1. Барбар М. П. Розвиток комунікативних здібностей на уроках англійської мови. – М., 1992. – 12 с.
2. Державний стандарт з іноземних мов. – К., 2006. – 18 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад.пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання-Прес, 2008. – 447с.
5. Методика оптимального планирования процесса обучения / Под ред. Ю. К. Бабанского. – М.: Высш. шк., 1976. – 126с.
6. Пасів Є. І. Проблеми комунікативних методів навчання іншомовної мовленнєвої діяльності. – М.: Изд-во Воронеж, 1992. – 96 с.
7. Скуратівська М. О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischii-shkoli-ukrayini/>.
8. Яцишин О. М. Формування мотивації вивчення іноземної мови студентами економічних спеціальностей: Автореф. дис. к. пед. наук.). – Вінниця, 2004. – 20 с.
9. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 1997. – С. 106-141
10. Gerhard Neuner und Hans Hunfeld. (1993). Methoden des Fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung Langenscheidt: Berlin-München-Wien-Zurich-New York.

Стаття надійшла до редколегії 30 квітня 2017 року